

מסורת הש"ס

(א) גיטין דף פז: (ב) שם, (ג) נ"ב; פ"י ה"א; (ד) ש"י יתום שני פסול, (ה) ש"י.

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי דבני ומחוסס סהדי יומיני מאבדאלי חל"מ וי"צ לרי"ח ל"ג ליה: (ב) רשב"ם ד"ה מתק ובי' במקום שיכול למרר כל"ל ומיתת שהיה נמחק: (ג) ד"ה עדים כסדרין חתימי מחמורי: (ד) ד"ה אלף מלמטה למעלה ובי' כנגד שיטה אחרונה וא אחר זה. וי"צ פ"י לרב הספא אי אפשר למרר דחמיני זה תחת זה דל"כ לא קשה כל עיקר דלמלא גיזי ליה להאזני בן אלף זה אחר זה קאמר ולמרר וזמלא הוא דקאמר דחמיני זה תחת זה: (ה) ד"ה יעוסת בשיטה אחרונה שכתב שם ממלא או פרשני' י"צ פ"י על שטר אחר (ו) תוס' ד"ה אלף ובי' והבא נמי ובי' וי"ל ד"ה מאבדאלי דבשיליה הורק שמע מינה דמבטלי צי תמלא: (ז) ד"ה מלמטה ובי' אמאי קטני הכי אלף היה להם להקני שיעוי חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבפנים ואל יטעון ממלא כן: (ח) ד"ה וימות ובי' כי למדין משטיה אחרונה איני יכול לזיוף מתפנים לפי שאין העדים חתומים כנגד ובי' וא"ת והלא יתמוס ובי' שלא היה בשיטה אחת כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו יחתום ובי' השטר פסול לא נמי ובי' ויכתוב שטר בלאו גליון וירחיב את העד דרוח כמד ידו וי"ח: (ט) בא"ד ד"ר חנינא דאי ג' על כהאש צריך לפרש במקושר דמהדרי: (י) ד"ה דמח ראובן ובי' כלומר דכתבו ובי' ופירש ריב"ם דעבד דרוח כמד ידו וי"ח: כנגד שם ראובן דאי ג' כהאש ראובן ואח"כ יעקב ובי' וישאר בן יעקב הס"ד וי"צ שסמך עד סוף הדברי הוא הניה: (יב) בא"ד למעלה יעקב עד למטה נמי לא ליחבשר ומאי דוחקיה לשניי שכן גדול כראובן לימא שפירשוש כראובן למעלה: (יג) בא"ד ועוד דהשתא לא קאיא מדיי מה שהקשה ריב"ם לקמן כראובן בן יעקב עד פסול במקושר בן יעקב עד גרידא כהר. וי"צ כלומר הלא כמו שכתב יעקב עד לא מתכשר אלף שכתב למעלה לא היה למטה תחתיו הנה כמו כן כראובן בן יעקב עד מתכשר כגון למעלה מעקב תחת ראובן ודוקי': (יד) בא"ד ולא טעושים שטועים ואומרים שאינו כשר כהכי דאיני ובי' זדונו שגוג אלף צריך לפרש שכן גדול כראובן בן יעקב עד גיזי: (טו) בא"ד כדפרישני דגיזי לראו ולגן שחתמי וישאר בן של שם ראובן וזה ויעקב אחי בן זה תחת זה ויעקב ויעקב עד שגשאר שאל יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן כפ"י: (טז) וכן ומתכשר ביעקב עד ובי' שני גיטין שכתבו זה נלד זה את העדים הראשונים נקראים עמו ובי' ביעקב עד אחי שפיר כמו שפרשנו: (יז) בא"ד ואיכא לממר בהאי יעקב עד שגשאר שפירוש הוי לראובן גיזי של יעקב זה דוחק דל"כ היה ליה לפרש כחתמי יודנים:

מוסף תוספות

א. ולא קאמר הכא כשיעור שריר וקיים אלא למעוטי פחות מכאן, שיעור שריר וקיים בלבד שלא במקום שריר וקיים דהשתא מיכתבי מילתא ולא הוה בידי שריר וקיים, שם.

ב. דליתא לאה השלמה אלא למדין קשריו ולא חתמו בו כלום. דכ"י גיטין פא'. ג. ואפי' הן מפורזין כגון אם יש בו י' עדים ועדי השוק מכירין את כתב הראשון והשלישי החמישי, ולא בעינן שיכירו אותן שלשה רצופין. דכ"י גיטין פב. ד. והיכא דלא תהויר מעניניו של שטר בשיטה אחרונה רבים מרבתי נשתה דעתם דפסלינן ליה לבולי שטרא, דהכי תקון רבנן, כדי שירגילו לאחור מעניניו של שטר בשיטה אחרונה, ונלמדו מכל השטר ואפי' משיטה אחת.

מחק פסול. אף מה שהגיה עליו אע"פ שמקיים וכדמפרש ואילו

שאומו המחק בסוף השטר במקום ^(ט) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בחר במנא דכשר למיקניא ציה ומחקו והגיה מה שרצה ואחר כך כתב שריר וקיים אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי

הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר

וקיים צוה השטר נמחק ונתקיים:

וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן אם

שיעור המחק יותר מזה: **ולר' ירמיה**

בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד

כל הכתב במחון. חותמין העדים

וממלאים מקום חתימת העדים עד

סוף השטר ולא לריך שריר וקיים:

ניחוש ולמא. זיין וכתיב מאי דבני

מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין

עוד עדים כנגדו במחון ויאמר לא

הנחתי זה החלק במחון אחריו זו

השיטה אלף להרבות עדים אם צוו

השיטה כנגדה מאחריה ויהי גזמן

לי כן פירש רבינו חננאל. ובספרים

שגנו כתוב ומפיש צעדים מאבדאי

כלומר נגד אותה השיטה שיוסף

מנפנים יתמוס עליה עדים כנגדה

במחון כדי למלאות כל השטר עדים

לקיים כל הכתוב בזהו מלך שני

כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא

עדים אני נתכוונתי לפרסם הדבר והרציתי

עדים וכהא דמתן

(גיטין דף פא:.) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל

שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי:

א"ל. רב חסדא לרמי בר חמא: **מי סברת**. אליבא דר' ירמיה בר

אבא: עדים כסדרין ^(ט) **דמיני**. מאחריו הכתב שאם השטר כתוב שמי

שגם העדים חתומין שמי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חתומין

ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו

כו' וכו' וכן אתה זה א"כ ודאי יכול להוסיף ולזיוף ולהחתים כדקאמרית:

אלף מלמטה למעלה חתימי. מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה

זה ^(י) תחת זה והולכין וחותמין לארכו של שטר ואם השטר כתוב ערב

הן חותמין שמי וכן מפורש בגמרת ארץ ישראל^ג גט פשוט עדיו לרחבו

ומקושר עדיו לארכו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול

להוסיף עוד ולזיוף עוד מלך אחר שאין השטר מתקיים אלף מכנגד

החתומות ולמעלה: **יעוסת בשיטה אחרונה**. ^(י) שיש כתוב שם

תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה להיאם שיטה אחרונה

ואף אין צד דגיזי ליה לראובן צהדיה החתום כנגדה במחון הרי

משמירי ציה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך: **כן איש פלוני עד**

כשר. מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני: ומשני

דכתב ציה ראובן בן צחד דרא. בשורה אחת ואי גייז ליה

לראובן גייז ליה נמי לבן צהדיה ולא נשאר בלתי יעקב לצדו:

וקא מתכשר ביעקב עד. דאמריין יעקב עצמו חתם את שמו:

לאו

במקושר דמהדר כיון שעדיו חתמו: **ולגייז** ליה לשיטה אחרונה. וא"כ לר' ירמיה

כיה הכי הוה גייז ליה הלא לא יראו שריר וקיים יפסלוהו ולרב הוה

כמו בפשוטים שלהם שריר וקיים^א: **דברכת ראובן בן בחד דרא ויעקב עד** אחר דרא

והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן

גראש ראובן ואח"כ יעקב הוה מצי גייז לשיטה אחרונה עד

ראו של ראובן ועם בן שחתמי וישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם ^(י) כשאפרש

שיעקב וראובן בן יעקב עד לארכו של שטר וכן תחת ראש

ראובן שאם לא היה כשר כהכי צדן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי

שכן גדול כראובן לימא פ"י שראובן למעלה וכן יעקב

למטה דהשתא ליכא חששא למידי ועוד אמאי מירך גמרא דלא כתיב ציה עד

לשני כגון שכתב צו עד וכו'ן שיעקב למטה ומעט מיעקב

תחת ראובן כדפרי' ועוד דהשתא לא קאיא מידי מה ^(י) שהקשימי לקמן שראובן בן

יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלף

ודאי לא הוה מצי לתרוצי הכי דלפילו כשראובן למעלה וכן יעקב למטה ומעט

מיעקב תחת ראובן בן יעקב למטה וזהו שכתב גייז לשיטה אחרונה עם

ראו ועם בן שחתמי ומתכשר צדן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים ^(י)

טועים שאינו כשר כהכי צדן שכתב צו עד וכו'ן שיעקב למטה ומעט מיעקב

תחת ראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן למטה בן

כנגד ראו נמלא שהיה נשאר בן של ראובן עצמו בולט לבן והוה

גייז לראו של ראובן וגם בן של מטה מראו עמו וכן של ראובן היה נשאר והיה

קשה ככתמלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון

של ראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה והיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו

ימחקנו לאותו של מטה יחא ניכר המחק ויכירו בית דין

שוא עשה אי נמי לריך שיכתוב בן בלאותיות גדולות שיחזיקו כל ראובן

בתחתיתו וזהו עיקר כי אי יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה

הקלקול אלף בראובן לצדו אבל בשאר שמות לא: **ומתבשר** ^(ט) (בבן) יעקב עד.

תימה היאך יתכשר והלא ממירים אנו

שיעקב לא חתם זה ומה סבור לומר דבשלמא היאך דתנן התם (גיטין דף פז.) שני

גיטין שכתבו זה נלד זה את שהעדים נקראו עמו

כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו

אחרי כן אלף הכא הכי מתכשר ואי בתחתית יונית

שחוממים אציהן תחלה ואיכא למימר ^(י) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפ"י

הוי ראובן צנו יעקב זה דוחק דל"כ ה"ל כחתומת יונית

גט פשוט פרק עשירי בבא בתרא

קסא.

ובשיעור שריר וקיים. וכל שכן יותר שימחק שני שיטין או ג'

כדי להערים וכתב מאי דבני והדר כתב שריר וקיים

לכך פסול כל מקום שנוכל לומר כזאן היה יכול להיות כתוב שריר

וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מדיא^א:

ולגיוניש דלמא כתב מאי דבני
ומחתים סהדי מאבראי.

אבל אי לא נמחתים לכו היה פסול

סקיום העדים יש לו להיות כנגד

סיום השטר וליכא למימר דמטייט

ליה מלך אחר דמחא יעשה שם

האשרתא: אנא דרבות עדים קא

עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה^ב דמכל

תלתא מקיימים^ג דלמארי' צפרק הוורק

(גיטין פא:.) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן

אין מקיימים אלף מעדים של מטה

דפריך לקמן וניחוש דלמא כתב הוא

ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות

בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי

גוונא אין מקיימים אלף מעדים של

מעלה ^(ו) ה"נ לישני כאן אין מקיימין

אלף מעדים של מטה וי"ל דהא

מתני' בשיליה הורק ^(ז) שמע מינה

מכל צי תלתא מקיימין אבל לקמן

שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין:

בדלממחא דמעלה חתימי. וא"ת צין לרב הונא צין לרב ירמיה

מתמינן דקמיני מאחריו ומפרש לה שחתומין צין

קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלף ^(ו) שהיה

חתומים כולן תחת שיטה אחרונה במחון ולא יטעון כמו כן לרב

הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיכולו לשנותו מפשוט היו משנים

לפי שלא יהיו הכל בקאיין לעשותו דלדחיני מייבבא דעמיה:

וניחיוש דלמא מתרבי ריעותא בשיטה אחרונה וגייז דא. וא"ת

הא אין למדין משיטה אחרונה דהא מהדר הוא מענינו

של שטר והכי אין הא יחא פסול אם חתכה כיון דלא מחמדי' ^(ז) וי"ל

דבמקושר לא נהגו חזות השטר והיו למדין משטיה אחרונה דבפשוט

ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מנפנים ולא דייקי וחותמין רחוק

מן הכתב שיטה ויכול לזיף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין

למדין אבל במקושר שעדיו מאחריו מלמטה למעלה מכווני שפיר

לחתום כנגד שיטה אחרונה והשתא נמי כי למדין משטיה אחרונה ^(י)

יכול להוסיף מנפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה

שוזיף וא"ת והוא יתמוס עדים כנגד הכתב שזיף מנפנים ויקיים

באידך תלתא סהדי וי"ל שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם

הוא עצמו ד' חתום שם פסולים א"נ העדים שחתמו בבלאונה הם

טייטו בגליון שלמטה מן השטר במחון שלא יבא אדם אחריהם

ויכתוב שטר בלאות גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו וא"ת לרבי

חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט

הלא בפשוט איכא חזות השטר ובמקושר ליכא וא"כ כשיעשנו פשוט

ולא יראו חזות השטר יפסלוהו וי"ל היאך דר' חנינא ב"ג על כרחך ^(י)

וא"כ לר' ירמיה לא הוה כתיב ציה שריר וקיים במקושר דאי הוה כתיב

כיה הכי הוה גייז ליה הלא לא יראו שריר וקיים יפסלוהו ולרב הוה

כמו בפשוטים שלהם שריר וקיים^א: **דברכת ראובן בן בחד דרא ויעקב עד** אחר דרא

והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן

גראש ראובן ואח"כ יעקב הוה מצי גייז לשיטה אחרונה עד

ראו של ראובן ועם בן שחתמי וישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם ^(י) כשאפרש

שיעקב וראובן בן יעקב עד לארכו של שטר וכן תחת ראש

ראובן שאם לא היה כשר כהכי צדן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי

שכן גדול כראובן לימא פ"י שראובן למעלה וכן יעקב

למטה דהשתא ליכא חששא למידי ועוד אמאי מירך גמרא דלא כתיב ציה עד

לשני כגון שכתב צו עד וכו'ן שיעקב למטה ומעט מיעקב

תחת ראובן כדפרי' ועוד דהשתא לא קאיא מידי מה ^(י) שהקשימי לקמן שראובן בן

יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלף

ודאי לא הוה מצי לתרוצי הכי דלפילו כשראובן למעלה וכן יעקב למטה ומעט

מיעקב תחת ראובן בן יעקב למטה וזהו שכתב גייז לשיטה אחרונה עם

ראו ועם בן שחתמי ומתכשר צדן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים ^(י)

טועים שאינו כשר כהכי צדן שכתב צו עד וכו'ן שיעקב למטה ומעט מיעקב

תחת ראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן למטה בן

כנגד ראו נמלא שהיה נשאר בן של ראובן עצמו בולט לבן והוה

גייז לראו של ראובן וגם בן של מטה מראו עמו וכן של ראובן היה נשאר והיה

קשה ככתמלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון

של ראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה והיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו

ימחקנו לאותו של מטה יחא ניכר המחק ויכירו בית דין

שוא עשה אי נמי לריך שיכתוב בן בלאותיות גדולות שיחזיקו כל ראובן

בתחתיתו וזהו עיקר כי אי יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה

הקלקול אלף בראובן לצדו אבל בשאר שמות לא: **ומתבשר** ^(ט) (בבן) יעקב עד.

תימה היאך יתכשר והלא ממירים אנו

שיעקב לא חתם זה ומה סבור לומר דבשלמא היאך דתנן התם (גיטין דף פז.) שני

גיטין שכתבו זה נלד זה את שהעדים נקראו עמו

כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו

אחרי כן אלף הכא הכי מתכשר ואי בתחתית יונית

שחוממים אציהן תחלה ואיכא למימר ^(י) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפ"י

הוי ראובן צנו יעקב זה דוחק דל"כ ה"ל כחתומת יונית

וש

אפי' אי כתב יעקב עד ליכא למיחש דגיזי דאמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ולא של יעקב. [נדלמא] אמרי ב"ד

עין משפט נר מצוה

ג א מ"י פ"יו מה' מלה וזה ה"ל מ פננ עשין נד טו"ש ח"מ ס' מד עשין ח: ד ב ג (מ"י פ"ד מה' גיטין) ה"ל (י) פננ עשין ט טו"ש ח"מ ס' קל עשין יא:

רבינו גרשום

ובסוף השיטה כשבא לסיימו קיומו דכתב הכי אות או תיבה פלונית דביני חוטי כשירה: מחק פסול אע"פ שמוקים. אם יש מחק באותו שטר וכתב כלום על גבו אע"פ שמוקים לבסוף דכתב מ"ם פלוני דעל המחוק פסול השטר: ולא אמרינן מחק פסול. אע"פ שמוקים: אלא במקום שריר וקיים. דאיכא למ